Esa Voutilainen

Toimintaympäristön vaikutus apuvälinetyytyväisyyteen

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Apuvälineteknikko (AMK)

Apuvälinetekniikan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

21.3.2023

Tekijä	Esa Voutilainen
Otsikko	Toimintaympäristön vaikutus apuvälinetyytyväisyyteen
Sivumäärä	19 sivua + 1 liite
Aika	21.3.2023
Tutkinto	Apuvälineteknikko
Tutkinto-ohjelma	Apuvälinetekniikan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Tomi Nurminen Yliopettaja Kaarina Pirilä

Liikkuminen on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia. Se mahdollistaa tehdä itselle mieleisiä asioita ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. Liikuntarajoitteiset, joilla on heikentynyt toimintakyky iän, vammaisuuden tai yhdessä molempien myötävaikutuksesta, voi olla vaikeampaa suoriutua päivittäisistä toiminnoistaan. Tämä vähentää henkilön mahdollisuutta nauttia omasta elämästään ja näin heikentää elämänlaatua. Suomessa asuu paljon ihmisiä, joilla on toimintakykyyn liittyviä rajoitteita. He voivat olla syntyjään vammautuneita tai heille on voinut tapahtua jossain elämänvaiheessa vammautuminen. Suomi myös vanhenee ja tämä näkyy ikääntyvänä väestönä. Tarkoituksena oli selvittää kuinka tyytyväisiä apuvälineiden käyttäjät ovat elämäänsä sekä selvittää mitkä ovat sellaisia asioita, jotka nostavat elämänlaatua.

Opinnäytetyö tehtiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen aineisto haettiin PubMedistä ja ScienceDirectin tietokannasta sekä käsin Google Scholarista. Yhteensä neljä (4) artikkelia valittiin kirjallisuuskatsaukseen. Kolme (3) oli PubMedistä ja yksi (1) Google Scholarista.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksien läpikäynnin perusteella suomalaisten elämänlaatu oli korkealla tasolla. Vamma tai ikä ei vaikuttanut merkittävästi kokemukseen omasta elämänlaadusta. Vammautuneet kokivat elämänlaatunsa hieman heikommaksi kuin muu väestö keskimäärin. Vammautuneiden keskuudessa tarvittavan avun tarve oli yhteydessä elämänlaatuun, enemmän apua tarvitsevat kokivat elämänlaatunsa heikoimmaksi.

Eniten tehtyjä muutostöitä kodissa olivat suomessa WC- ja pesutilat, keittiö, tukikaiteiden, luiskien ja kahvojen lisäys. Rampit auttavat apuvälineiden käyttäjiä pääsemään ulos. Ikääntyvällä väestöllä, jotka eivät käyttäneet apuvälineitä rappuset tuottivat vähemmän vaikeuksia päästä ulos ramppeihin verrattuna. Julkisilla paikoilla tiet pitää olla sellaisia, että risteyksien rampit ovat tarpeeksi loivia niiden ylitykseen. Julkisilla paikoilla pitäisi olla myös teidenvarsilla ja puistojen vieressä levähdyspaikkoja ihmisille.

Tutkimuksista selvisi, että toimintaympäristössämme on ongelmia, mutta niitä on tutkittu ja ratkaisuja tehty. Ongelmaksi kuitenkin nostettiin, että tutkimukset sekä ratkaisut ovat liian yleisiä, eikä välttämättä auta kaikkia. Niissä ei olla otettu yksilöllisiä asioita, eikä vammatyyppejä tarkasteluun ratkaisuja tehdessä. Jatkotutkimuksia tarvitaan, jotta voidaan tuottaa esteettömiä ratkaisuja kaikille toimintakyvystä riippumatta.

Avainsanat	Rakennettu ympäristö, vammaisuus, ikääntyminen, esteettömyys

Author	Esa Voutilainen
Title	The impact of the operating environment for assistive device user satisfaction
Number of Pages	19 pages + 1 appendice
Date	21.3.2023
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Prosthetics and Orthotics
Instructors	Tomi Nurminen, Lecturer Kaarina Pirilä, Principal Lecturer

Being able to move is a crucial part of human well-being. Moving allows you to do things and maintain social relationships. People with reduced mobility, who have reduced functional capacity due to age, disability or a combination of both, may find it more challenging to perform their daily activities. Not able perform daily activities reduces a person's ability to enjoy their own life and thus reduces the quality of life. There are many people living in Finland who have functional limitations. They may have been born with disabilities or have suffered a disability at some point in their lives. Finnish people are also getting older, which is reflected in an ageing population. This thesis aimed to determine how satisfied the users of assistive devices are with their lives and what things increase the quality of life in people with assistive device users.

The thesis was made as an integrative literature review. The material for the literature review was retrieved from PubMed and ScienceDirect's database, as well as manually from Google Scholar. A total of four (4) articles were selected for the literature review. Three (3) were from PubMed and one (1) was from Google Scholar.

Based on the conclusions of the literature review, Finnish people's overall quality of life was at a high level. Neither disability nor age significantly affected the experience of own quality of life. Those with disabilities felt their quality of life was slightly lower than the average population. Among disabled people, the amount of required assistance was linked to the quality of life. Those who needed more help felt their quality of life was the slightly poorer.

The most common modifications in Finnish homes were made to bathrooms and kitchens, and installing support railings, ramps and handles. Ramps help users of assistive devices to get out. In the ageing population who did not use any assistive devices, the stairs appeared less complicated than the ramps. In public places, the roads at intersections must be sloped enough to cross them. In public places, there should also be resting places for people on the roadsides and next to parks.

The studies revealed problems in our operating environment, but they have been studied and solutions have been made. However, it was raised as a problem that studies and solutions are too common and may only help some. They do not consider individual matters or consider different types of injuries when making decisions. Further studies are needed to develop accessible solutions for everyone, regardless of their functional capacity.

Keywords	Built enviroment, disability, aging, accessibility

Sisällys

1 Johdanto 5

2 Keskeiset käsitteet 6

2.1 Toimintakyky 6

2.2 Tyytyväisyys ja elämänlaatu 7

2.3 Toimintaympäristö 8

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite 9

4 Integroiva kirjallisuuskatsaus 10

5 Aineiston keräys 10

6 Tulokset 12

6.1 Miten toimintaympäristö vaikuttaa tyytyväisyyteen? 13

6.2 Mitkä asiat mahdollistavat parhaiten liikkumisen omassa toimintaympäristössä? 14

7 Johtopäätökset 15

8 Pohdinta 16

Lähteet 17

Liite 1 1

1 Johdanto

Suomessa on suuri joukko apuvälineiden käyttäjiä. Näitä voivat olla ihmiset, joiden toimintakyky on heikentynyt ikääntymisen vuoksi. Myös syntymästä saakka olleet vammautuneet tarvitsevat apuvälineitä sekä he, jotka ovat vammautuneet jossain elämänvaiheessa. Riippuen toimintakyvystä he tarvitsevat apuvälineitä toimintakykynsä ylläpitämiseen. (Salminen & Valtari & Kotiranta 2006: 34.)

Suomen lainsäädännössä ikääntyneellä ihmisellä sekä iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan eri asioita. Ikääntyneellä tarkoitetaan eläkeikään päässyttä henkilöä, eli yli 65-vuotiasta. Iäkkäällä tarkoitetaan henkilöä, joilla toimintakyky on heikentynyt iän, sairauksien tai vammojen myötä. (Terveyskylä 2019.)

Suomalaisten määrä oli marraskuussa 2022 5 563 695 henkilöä. Näistä yli 65-vuotiaita oli 1 294 533 henkilöä, joka vastaa 23,7 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2023: 1a.) Ikääntyneet asuvat myös laajasti koko Suomen alueella. (Tilastokeskus 2022.) Alle 16-vuotiaiden määrä oli marraskuussa 2022 965 435 henkilöä. Tämä oli 17,4 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2023 1b.)

YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista määrittelee vammaiseksi henkilön, jolla on pitkäikäinen, fyysinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka estää mahdollisuuden osallistua tasa-arvoisesti yhteiskuntaan muiden kanssa. (Euroopan komissio n.d.) Suomen laissa vammainen henkilö määritellään sellaiseksi, jolla on vamman tai sairauden takia erityisiä vaikeuksia suoriutua jokapäiväisistä toiminnoista. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.) Vammaisetuuksia sai Suomessa yhteensä 258 017 henkilöä. Perustukea sai 43,2 prosenttia, korotettua tukea 39,2 prosenttia ja ylintä tukea 17,4 prosenttia. Suojattua tukea sekä tilastosta puuttuvia tietoja oli alle 0,002 prosenttia vammaisetuuksien saajista. (Kela 2023.)

Taulukko 1. Vammaisetuuksien saajien määrä Suomessa

	Yhteensä	Alle 16-vuotta	Yli 16-vuotta	Eläkettä saavien hoitotuki
Perustuki	111 502	26 906	8600	75 996
Korotettu tuki	101 125	14 373	4659	82 093
Ylin tuki	44 953	1 477	2 065	41 411
Suojattu tuki	411	0	242	169
Tieto puuttuu	47	26	6	15
Yhteensä	**258 017**	**42 782**	**15 572**	**199 684**

Vammaisille pitää yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan taata pääsy esimerkiksi fyysisesti hänen omaan toimintaympäristöönsä. Vammaisille pitää olla myös mahdollisuus päästä yleisölle avoimiin tiloihin ja täten heidän pitää voida olla oikeus ilmaisu- ja mielipidevapauteen. (Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen 2021.)

2 Keskeiset käsitteet

2.1 Toimintakyky

Terveydenhuoltolain edellytyksenä on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia. Näihin liittyy toimintakyky ja niiden kautta lääkinnällinen kuntoutus. Lääkinnällisessä kuntoutuksessa arvioidaan toimintakyky ja siinä otetaan huomioon muun muassa asuin- ja toimintaympäristö sekä arvioidaan fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista toimintakykyä. (Toimintakyky 2021.)

Toimintakyky ei rajoitu pelkästään henkilön omaan tai apuvälineen mahdollisuuksiin. Myös asumisympäristöllä on vaikutus toimintakykyyn ja se voi parantaa, mutta pahimmillaan heikentää henkilön toimintakykyä. Toimintakykyä heikentäviä asioita olivat asuinympäristössä esimerkiksi hissin, kynnyksien, portaiden ja tukikaiteiden puute. (Koskinen & Lundqvist & Ristiluoma 2012: 119–151.) Gerontologian pääkirjoituksessa otettiinkin kiinni asuinympäristöstä ja tuotiin esille ajatus, että esteellinen ympäristö sekä palveluiden puutteellisuus itse asiassa tuottavat vammaisuutta. Tällöin pitäisikin jo rakennusvaiheessa ottaa huomioon liikkumisen tukeminen kodin ulkopuolella. Pitkä liikkumattomuus

tulee yhteiskunnalle kalliiksi ja se heikentääkin henkilön sosiaalisia mahdollisuuksia. (Jolanki 2019.)

Koskisen, Lundqvistin ja Ristiluoman (2012) mukaan toimintakykyä rajoittavia tekijöitä voi olla omassa toimintaympäristössään useita, jotka tällöin heikentävät mahdollisuuksia liikkua ympäristössään. (Koskinen & Lundqvist & Ristiluoma 2012: 119–151.)

2.2 Tyytyväisyys ja elämänlaatu

Ympäristön ollessa suotuisa ja mahdollistaa ihmisen liikkua helposti omassa ympäristössänsä, hän myös liikkuu ulkona useammin. Tämä vaikuttaa myös mielialaan. (Elo 2009: 97.)

Mitä paremmin asukas tuntee elämäntilanteen täyttyvän asunnossaan sekä ympäristössään, sitä parempi elämänlaatu ja tuntemus omasta terveydestään on. Ikääntyessä vaatimukset elämänlaadussa muuttuvat. Näitä voi olla esimerkiksi asunnon etäisyys. (Kyttä & Pahkasalo & Vaattovaara 2010: 92.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämissä suomalaisten hyvinvointi teoksissa vuosina 2010 ja 2014 selvitettiin ja vertailtiin aikaisempiin WHOQOL-BREF mittarilla tehtyihin tutkimuksiin suomalaisten hyvinvoinnista. Näissä julkaisussa huomattiin, suurin osa suomalaisista yli 80 vuotiaista kokee oman elämänsä olevan hyvää, eikä se ollut merkittävästi muuttunut 2004 ja 2009 aineiston välillä. (Vaarama & Mukkila & Hannikainen-Ingman 2010; Vaarama & Siljander & Luoma & Meriläinen 2014.)

Kouluterveyskyselyyn vuonna 2017 vastasivat perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaiset sekä lukioiden ja ammattikoulujen 1. ja 2. luokkalaiset. Tyytyväisyyteen omasta elämästänsä liikuntarajoitteiset henkilöt olivat 51 prosenttisesti, joko tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä omaan elämäänsä. Muissa samanikäisissä luku oli 76 prosenttia. Erittäin tyytymättömiä oli 12 prosenttia liikuntarajoitteisista, mutta vain 2 prosenttia muista samasta ikäluokasta. Ahdistusta liikuntarajoitteisista tunsi 59–70 prosenttia. Ahdistusta muut saman ikäluokan nuorista tunsivat 31–49 prosenttia. Kouluterveyskyselyn perusteella liikuntarajoitteiset henkilöt joutuvat kiusatuksi paljon useammin kuin muut. Kyselyn vastausten perusteella he kiusaavat muita enemmän, mutta ketä he kiusaavat ei tullut tutkimuksessa esille. Pohdinnassa arveltiin, että liikuntarajoitteiset pyrkivät kiusaamaan toisia, jotta heihin it-

seensä ei kohdistuisi kiusaamista. Kokonaisuutena liikuntarajoitteiset kohtaavat huomattavan paljon enemmän kiusaamistilanteita kuin muut. Liikuntarajoitteiset henkilöt kokevat useammin myös vakivaltaa sekä uhkailua. He ovat joutuneet useammin varkauksien uhreiksi, kuin samanikäiset nuoret. Yleisesti liikuntarajoitteiset olivat tyytymättömämpiä kuin samanikäiset muut nuoret. (Hiekkala & Kivelä & Koikkalainen-Nurmi & Ristikari 2019: 35–36.)

Vaikka suomalaiset ovat tyytyväistä kansaa (Vaarama ym. 2010; Vaarama ym. 2014.), joissakin apuvälineeseen liittyvissä asioissa tyytyväisyys saattaa muuttua päinvastaisella tavalla. Jääskeläisen ja Salmisen tutkimuksessa, jossa selvitettiin apuvälinekäyttäjien tyytyväisyyttä Quest 2.0 mittarilla huomattiin, että sähköpyörätuolin sekä manuaalipyörätuolin tyytyväisyys erosi iän mukaan. Sähköpyörätuolin käyttäjistä työikäiset olivat tyytyväisiä sähköpyörätuoliin, mutta eläkeläiset eivät olleet. Manuaalipyörätuolissa tilanne oli toisinpäin. Manuaalipyörätuolien käyttäjien tyytymättömyys kuitenkin nousi ensimmäisen kolmen kuukauden ja yhdeksän kuukauden käytön välillä 18 prosentista 41 prosenttiin. (Jääskeläinen & Salminen 2008: 25–27.)

2.3 Toimintaympäristö

Euroopan unionin alueella ainoa kasvava ryhmä oli ikääntyvät ihmiset. Tämä vaikuttaa siihen mitä omalta elinympäristöltä halutaan. (Juntto 2010: 270–271.) Tämän johdosta yhä useampi tarvitsee apua oman toimintakyvyn heikentyessä. Tällöin esteettömyyden ratkaisut muuttuvat aikaisempaa tärkeämmäksi (Jacobson & Pirinen 2010: 223.)

Hyvin toteutettu esteetön ja saavutettava ympäristö vahvistaa liikuntarajoitteisten osallistumista positiivisesti sekä antaa mahdollisuuden osallistua toimimiseen yhteiskunnassa. (Hiekkala, Sinnikka & Kivelä, Juha & Koikkalainen-Nurmi, Päivi & Ristikari, Tiina 2019: 36.)

Asukas pyrkii asuntoa valittaessa hankkimaan parhaan asunnon ja ympäristön, jotka sopivat hänen elämäntilanteeseensa. Kuitenkin käytännön sekä taloudelliset asiat vaikuttavat mahdollisuuksiin muuttaa itselle sopivaan asuntoon. Tällöin joudutaan tekemään kompromisseja asuntoa valittaessa. (Kyttä & Pahkasalo & Vaattovaara 2010: 91–92.) Asuinympäristö sekä asunnon ominaisuudet olivat tärkeitä kodin valitsemisessa. (Kyttä & Pahkasalo & Vaattovaara 2010: 115). Ihmiset liikkuvat päivittäinen enemmän kuin aikaisemmin. Työ, vapaa-aika ja harrastukset aikuisillakin kuten lapsilla on aktiivisempaa

ja tämä pitäisi pystyä ottamaan huomioon matkoja tehdessä. Pystytäänkö liikkumaan julkisilla, pyörällä tai kävellen? (Juntto 2010: 44.) Kaikkien näiden ohella omia tarpeitaan nyt ja tulevaisuudessa pitäisi pystyä ottamaan huomioon, mutta tunnistavatko asunnon-ostajat omia tarpeitaan tarpeeksi hyvin vai onko heillä ylipäätänsä taitoa tunnistaa niitä? (Hasu 2010: 73–74.)

Asumispreferenssillä tarkoitetaan asumiseen liittyviä tarpeita sekä toiveita. Käsite ei itsessään ole tarkasti määritelty, mutta yleisesti sillä tarkoitetaan parhainta vaihtoehtoa. (Hasu 2010: 60.) Suomalaisten asumisenpreferenssejä ei olla suomessa seurattu aktiivisesti. Myös asuntojen tarve on ollut suurta, joka on johtanut siihen, että asuntokantaa ei ole voitu rakentaa yksilöllisesti, eri ihmisten toiveiden mukaan. (Kyttä & Pahkasalo & Vaattovaara 2010: 93.)

Esteettömällä ympäristöllä mahdollistetaan vammaisen henkilön liikkuminen hänen valitsemassaan asuinpaikassaan. Esteettömässä ympäristössä kaikki voivat liikkua toimintakyvystänsä riippumatta. Myös ympäristön siivous ja huolto helpottuvat, kun ympäristö on esteetön. (Esteettömyys n.d.)

Ikääntyneet ihmiset viettävät paljon aikaa kotona. Viimeisimpinä vuosinaan jopa 24 tuntia vuorokaudessa. Tällöin rakennuksen toimivuus tulee olla sellainen, että se mahdollistaa ikäihmisen liikkumisen kotona esteettömästi. Hyvä asunnon suunnittelu vähentää riskien määrää, joiden myötä tapaturmariski vähenee. (Tuomi 2017.) Suomalaisten hyvinvointi 2010 sekä 2014 huomautettiin ikäihmisten esteettömyysongelmista kotona. Kynnykset, rappuset, hissit ja käytävät saattoivat aiheuttaa esteettömyysongelmia, jolloin ne pitäisikin ottaa huomioon asuntoja suunnitellessa. (Vaarama ym. 2010; Vaarama ym. 2014.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Suomessa asuu yli miljoona liikuntarajoitteista henkilöä. Yleisesti on ollut tiedossa, että liikkuminen vähentää mahdollisen masennuksen ja muiden mielenterveyteen liittyviä sairauksia. Haluan kirjallisuuskatsauksella selvittää miten liikuntarajoitteiset pystyvät liikkumaan omassa toimintaympäristössään ja mitkä siihen vaikuttavat.

- Miten toimintaympäristö vaikuttaa tyytyväisyyteen?
- Mitkä asiat mahdollistavat parhaiten liikkumisen omassa toimintaympäristössä?

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää mitkä asiat helpottavat apuvälineiden käyttäjien mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan eri osa-alueille ja selvittää mihin asioihin apuvälineissä ja rakentamisessa pitäisi keskittyä, jotta kaikki tuntevat voivansa olla yhdenvertaisia. Työn tavoitteena on käydä läpi tutkimuksissa tulleita vastauksia ja selvittää miten ympäristöä pitää rakentaa, jotta apuvälineiden käyttäjät pääsevät liikkumaan omassa toimintaympäristössänsä. Mitä kotona, pihapiirissä ja julkisilla paikoilla pitää olla, jotta apuvälineiden käyttäjille mahdollistetaan tarpeeksi hyvät mahdollisuudet liikkua.

4 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Tutkimukset, joissa keskitytään yhteen tarkasti valikoituun asiaan, ei välttämättä anna kattavaa ja laajaa kuvaa aihepiiristä. Kirjallisuuskatsauksessa tätä ongelmaa voidaan ratkaista ottamalla useita tutkimuksia ja yhdistää niistä löytyvää tietoa. Myös tutkimuksien välisiä ristiriitoja voidaan pyrkiä ratkomaan kirjallisuuskatsauksen avulla. Tällöin on tärkeää kirjallisuuskatsauksen tekijän osata arvioida lähteen tuottamaa tietoa sekä sen luotettavuutta. (Buchholz & Dickins 2023: 3, 20.)

Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään tuottamaan uutta ja luotettavaa tietoa aiheesta ja määrittelemään mitä aiheesta tiedetään ja ei tiedetä. Kirjallisuuskatsauksen tiedon avulla voidaan pohjustaa myöhemmin uutta tutkimusta. (Buchholz & Dickins 2023: 19.)

Tutkintatavaksi valitsin integroivan kirjallisuuskatsauksen. Tämä mahdollistaa tutkia aihetta laajasti. Integroivan valitsin siksi, että yleistietoa aiheesta on, mutta se ei liity pelkästään apuvälineisiin suoraan, vaan esimerkiksi geronomiaan. Pystyn näin ottamaan laajemmin mukaan kirjallisuuden ja niputtamaan näistä uutta tietoa. (Salminen 2011.)

5 Aineiston keräys

Aineiston haun aloitin rajaamalla sisäänotto ja poissulkukriteerit. Näitä olivat vuoden 2012 jälkeen, mutta ei ennen vuotta 2012. Kieleksi kävivät englannin- tai suomenkielinen aineisto. Valintoihin vaikutti oman kielen taitaminen, joka jää englannin- ja suomen kieleen. Aineiston rajasin vuodesta 2012 eteenpäin antamaan mahdollisimman tarkan kuvan aihepiiristäni. Aineistoa hain sillä laajuudella, mitä Metropolian korkeakoululla oli oikeuksia hakea eri tietokannoista.

Taulukko 2. Sisäänotto ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	**Poissulkukriteerit**
Aineisto suomen- tai englanninkielinen	Aineisto ei ole suomen- tai englanninkielinen
Aineisto vuoden 2012 jälkeen	Aineisto ennen vuotta 2012

Aineiston yläkategorian olin valinnut sanat vammaisuus, esteettömyys ja rakennettu ympäristö. Englanniksi disability, accessibility ja built enviroment. Näiden jälkeen riippuen artikkeleiden määrästä lisäsin tarkentavia sanoja kuten quality of life, participation, activities of daily living. Käytin myös hakusanoja tyytyväisyys ja elämänlaatu sekä englanniksi happiness, satisfaction ja contentment, mutta niiden hakusanojen avulla tuli paljon artikkeleita, jotka eivät liittyneet aiheeseeni. Haut tein 4.12.2022 sekä uudestaan 24.1.2023. Aluksi olin laittanut hakuihin vuodesta 2007 eteenpäin, jonka muutin vuodesta 2012 eteenpäin. Toinen uuteen hakuun liittyvä muutos oli ilmaisen aineiston vaatimus. Informaatikko ohjeisti, että Metropolialla on oikeuksia päästää laajempaan aineistoon ja siksi ”ilmainen” kannattaa jättää pois tietokannoista, koska se ei näyttäisi tuloksia, joissa Metropolialla oli lukuoikeuksia.

Ensimmäisessä ja ainoassa suomenkielisessä haussa hakusanat olivat google Scholar tietokannassa; vammaisuus AND esteettömyys AND elämänlaatu AND toimintaympäristö AND asunto. Haunrajoittavia tekijöitä olivat komento -site:www.theseus.fi. Theseus sivun jättäminen pois rajasi tulokset 582 artikkelista 179:een. Vuodet olivat valittu 2012–2023.

Pubmedin tietokannasta etsin hakusanoilla ”disabled” AND ”built environment” AND ”accessibility”. Hain tuloksia vuodesta 2012 eteenpäin. Osumia tuli 59.

Kolmas paikka, joista hakuni tein oli Science Direct. Hakusanoina olivat: “disabled” AND “built environment” AND “accessibility” AND “quality of life” AND “activities of daily living” AND “Participation”. Haun rajoittavia tekijöitä oli vuodet 2012–2023 Osumia tuli 31.

Hakuaineiston rajaamisen aloitin katsomalla ensimmäisenä otsikot ja niiden perusteella valitsin artikkelit. Tällöin karsiutuivat pois tutkimukset, jotka eivät vastanneet omaa tutkimusaihettani. Google Scholarin tietokannasta löysin kaksi (2) artikkelia, Pubmedistä 14 artikkelia ja Science Directistä viisi (5) artikkelia.

Taulukko 3. Aineistohaku.

Tietokanta	**Hakusanat**	**Tulokset**	**Otsikoiden perusteella hyväksytyt**	**Kirjallisuus-katsauksen aineistoon hyväksytyt**
Google Scholar	vammaisuus AND esteettömyys AND elämänlaatu AND toimintaympäristö AND asunto - site:www.theseus.fi	179	2	1
Pubmed	“disabled” AND “built environment” AND “accessibility”	59	14	3
Science Direct	”disabled” AND “built environment” AND “accessibility” AND “quality of life” AND “activities of daily living” AND “Participation”	31	5	0

Otsikoiden valitsemisen jälkeen luin abstraktit ja valitsin niiden jälkeen varsinaiset tutkimukset. Pois jätettyjen teoksien hylkäämisen syynä olivat, että ne eivät vastanneet tutkimuskysymyksiini tai olleet tutkimuksia vaan artikkeleita ja raportteja, joissa käytiin läpi vammaisuutta ja vanhuutta sekä niihin liittyviä palveluita. Myös pro gradu tutkielmat jätin pois. Valitut tutkimukset löytyvät liitteestä 1.

6 Tulokset

Aineiston keräilyn jälkeen sopivia tutkimusartikkeleita löytyi yhteensä neljä (4) kappaletta. Kolme (3) kappaletta Pubmedistä ja yksi (1) kappale Google Scholarista. Yksi (1) oli suomenkielinen ja loput kolme (3) englanninkielisiä.

6.1 Miten toimintaympäristö vaikuttaa tyytyväisyyteen?

Anttila, Koikkalainen-Nurmi, Konttinen ja Valjakan (2013) neurologisesti pitkäaikaissairaiden ja vammaisten ihmisten asumisen selvityksessä todettiin, että vammaisten henkilöiden, jotka kertoivat asuvansa vuokra-, omistus-, tai asumisoikeusasunnossa elämänlaatu oli vastaajissa hyvä 49%:lla ja tyydyttävä 45%:lla (Anttila & Koikkalainen-nurmi & Konttinen & Valjakka 2013: 152.) Suomalaisten hyvinvointimittauksissa vuonna 2010 ja 2014 saatiin samanlaisia tuloksia ikäihmisten kanssa. (Vaarama ym. 2010; Vaarama ym. 2014.)

Anttilan ym. tutkimuksessa 73 prosenttia vammaisista asui vuokra-, omistus-, tai asumisoikeusasunnossa. Loput asuivat asumisyksiköissä, palvelutaloissa, vanhainkodissa yms. Omassa kodissa asuvat suoriutuivat paremmin päivittäisissä toiminnoissa kuin laitoksissa asuvat. Myös laitoksissa asuvat kuuluivat ylempään vammaistukien saajiin, jolloin he tarvitsivat enemmän apua arjessa. Tämä näkyi myös tutkimuksessa siten, että eniten haittaa asumiseen liittyen kokivat laitoksissa asuvat ja vähiten esimerkiksi vanhempien luona asuvat. Syitä laitoksissa asuvien haittoihin olivat toimintamahdollisuuksien, itsenäisyyteen ja yksityisyyteen liittyvät asiat ja niiden mahdolliseksi syyksi tutkimuksessa nostettiin esille asuminen. He asuivat asumisyksiköissä, palvelutaloissa, ryhmäkodeissa ja vanhempien kanssa. Yksiköissä, palvelutaloissa ja ryhmäkodeissa asuvilla olivat samat haitat kuin laitoksissa asuvilla ja niiden lisäksi toimintamahdollisuuksien kanssa he tunsivat puutetta. Fyysisiin asumisratkaisuihin ja asuinympäristössä oleviin epäkohtiin aikaisemmin mainitut asukkaat eivät kokeneet ongelmalliseksi. Fyysiset ja asuinympäristöön liittyvät epäkohdat, kuten rakennuksen esteettömyysongelmat, asunnon sijainti ja hinta olivat kuitenkin vuokra-, omistus-, ja asumisoikeusasunnoissa suurimmat haitat. (Anttila ym. 2013: 118, 130–131.)

Anttilan ym. tutkimuksessa, jossa suurin osa vammaisista asui omassa kodissa, suuriosa haluaa myös tulevaisuudessa asua siellä. (Anttila ym. 2013: 135–136.) Kysyttäessä asumisessa koettuja haittoja, 48 prosenttia vastaajista ei tuntenut asunnossa olevan ongelmia eikä haittoja. Kolme ongelmaa, jotka aiheuttivat vähintään 10 prosenttia tai enemmän haittaa olivat vastauksien perusteella 17 prosentilla asumisen korkeat kustannukset, 17 prosentilla asunto ei ole esteetön tai tiloiltaan toimiva sekä 12 prosentilla oli ongelma asunnon sijainnin kanssa. (Anttila ym. 2013: 130–131.)

6.2 Mitkä asiat mahdollistavat parhaiten liikkumisen omassa toimintaympäristössä?

Yleisimmät muutostyöt, joita haluttiin asuntoon tehdä, olivat wc- ja pesutilojen muutostyöt (17%), keittiön muutostyöt (15%) ja tukikaiteiden ja kahvojen lisäys (12%). Yleisimmät muutostyöt olivat tukikaiteiden ja kahvojen lisäys (35%), wc ja pesutilat (30%), kynnysten poistaminen (20%), luiskien rakentaminen (20%) sekä keittiön muutostyöt (13%). (Anttila ym.: 182–183.)

Belzan, Rosenbergin, Huangin ja Simonovichin (2012) tutkimuksessa kysyttiin Yhdysvalloissa asuvilta keski-ikäisiltä ja ikäihmisiltä liikuntarajoitteisilta kuinka rakennettu ympäristö vaikuttaa heidän mahdollisuuteensa liikkua. Tutkimuksessa pyrittiin ottamaan tarkoituksella henkilöitä, jotka käyttivät kävelykeppejä, rollaattoreita sekä pyörätuoleja, jotta pystyttiin näkemään, kuinka ympäristö vaikuttaa eri tavalla vammautuneiden mahdollisuuteen liikkua. Tutkimuksessa nousi esille, että teiden ylityksessä rampit aiheuttivat ongelmia. Ne olivat liian korkeita, jolloin niistä ei pääsyt yli pyörätuolilla, eikä välttämättä rollaattorillakaan, jos voimat oli heikot. Myös rampit, joissa oli kaltevuutta, saattoi olla käyttäjälle silti edelleen liian jyrkkiä. Jos risteyksessä olikin kaltevat rampit sitä ei välttämättä enää seuraavassa risteyksessä ollutkaan, jolloin joutui kulkemaan autotiellä. Tutkimuksessa nostettiin myös mahdollisuuteen levätä penkillä esimerkiksi puistossa tai bussipysäkillä. Levähdyspaikat olivat tärkeitä ihmisille, joilla kunto oli heikkoa. (Belza & Rosenberg & Huang & Simonovich 2012: 270–276.)

Carlssonin ym. tutkivat julkisten rakennusten esteettömyyttä. He kirjallisuuskatsauksen avulla löysivät ja valitsivat lopulta 40 artikkelia, jotka tutkivat tietyn paikan esteettömyyttä. Esimerkkeinä seitsemässä artikkelissa arvioitiin kuntosalin, kahdessa kaupan, neljässä ostoskeskuksen esteettömyyttä. Paikkojen piti olla sellaisia, että niihin oli vapaa pääsy sekä ihmisten piti pystyä toimimaan itsenäisesti. Vain 25 prosentissa käytettiin ihmistä arvioimaan esteettömyyttä, mutta niissäkin tarkasteltiin vain yhden ryhmän esteettömyyttä. Suurimassa osassa käytettiin erilaisia instrumentteja sekä kyselylomakkeita. Jotta voidaan tutkia esteettömyyttä, Carlsson ym. tulivat siihen tulokseen, että tarvitaan tutkimuksia, joissa on useampia henkilöitä erilaisilla liikuntarajoitteilla. Suurimmaksi osaksi tutkimukset liittyivät liikkumiseen, jolloin kuulon sekä näköaistiin liittyvät esteettömyystutkimukset olivat vähäisiä. Myös tutkimuksia liittyen ennen ja jälkeen tilojen muutostöihin tarvittaisiin, jotta muutostöiden onnistumista voidaan mitata.

Itse tutkimuksessa huomattiin julkisten paikkojen esteettömyyden olevan heikko. Varsinkin yhteiskunnalle tärkeät paikat, kuten pankki ja poliisilaitos eivät olleet esteettömiä. (Carlsson & Gefenaite & Norin & Ronchi & Schmidt & Slaug 2022.)

Clarken (2014) tutkimuksessa Yhdysvalloissa selvitettiin kysymällä yli 65-vuotiailta medicare ohjelmaan kuuluvilta yhdysvaltalaisilta heidän mahdollisuudestaan liikkua ulkona. Kyselyyn otettiin mukaan laajasti ilman apuvälineitä liikkuvia, mutta myös kävelykepein, rollaattorein sekä pyörätuolein kulkevia henkilöitä. Kyselyyn vastasi 6578 henkilöä, joista 15 prosenttia käytti kävelykeppiä, rollaattoria, pyörätuolia tai skootteria. Kysymyksien vastausvaihtoehdot olivat “ei yhtään”, “vähän”, “jonkin verran” ja “paljon”. Tutkimuksessa apuvälineiden käyttäjät kokivat enemmän ongelmia rappusissa verrattuna väestöön, jotka eivät käyttäneet apuvälineitä. Apuvälineiden käyttäjistä pyörätuolilla koki eniten ongelmia ja kävelykepillä vähiten rappusissa. Rampin käytössä kaikki apuvälineitä käyttävät ryhmät kokivat vähemmän ongelmia verrattuna rappusiin. Henkilöt, jotka eivät käyttäneet apuvälineitä kokivat ramppien kuitenkin tuovan enemmän ongelmia kuin rappuset. Tulokset olivat päinvastaiset apuvälineiden ja ilman apuvälineitä käyttävien koettuihin vaikeuksiin rappusissa ja rampeissa. (Clarke 2014: 10–14.)

7 Johtopäätökset

Toimintaympäristön vaikutus kotona sekä ulkona vaikuttaa mahdollisuuteen liikkua ja tehdä päivittäisiä toimintoja. Käytimme apuvälineitä tai emme, niin olemme tyytyväistä kansaa. (Vaarama ym. 2010; Vaarama ym. 2014; Hiekkala ym. 2019.) Kuitenkin kotimaisessa tutkimuksessa Anttila ym. (2013) huomattiin, että kodin muutostöissä tarve oli wc ja pesutiloihin, keittiöön sekä tukikaiteiden ja kahvojen lisäämiselle. Näitä oli onneksi kuitenkin tutkimukseen vastanneille myös tehty. (Anttilan ym 2013.) Rakentaessa esteetöntä ympäristöä, niissä pitäisi kuitenkin ottaa henkilöiden yksilölliset tarpeet huomioon. Valitettavasti ikääntyvät ja vammaiset ihmiset yhdistetään yleensä samaksi ryhmäksi, jolloin heidän omat yksiölliset tarpeensa jätetään huomioitta. Tällöin heille tehdään esteettömyyttä miettiessä yleisiä ratkaisuja, jolloin apuvälineiden käyttäjät tunsivat ratkaisut lähinnä vammaisuutta korostavina. (Jacobson & Pirinen 2010: 205, 209–216.)

Belzan ym. (2012) tutkimuksessa huomattiin, että kävelyteiden kunto pitää olla sellainen, että se mahdollistaa kulkemisen kävelytiellä. Kivetykset pitäisi poistaa ja ajoluiskien kaltevuudet tehdä sellaisiksi, että niissä pääsee liikkumaan. Ne eivät myöskään

saa loppua seuraavaan risteykseen vaan esteettömän matkan pitää jatkua risteyksen jälkeenkin. Myös matkalle pitäisi mahdollistaa lepopaikkoja, joissa ihmiset voisivat istua. (Belza ym. 2012.) Näistä hyötyy myös nuoret ja terveet, joilla ei ole liikuntarajoitteita. Levähdyspaikoista ja kaltevista rampeista ei ole hyötyä, jos omasta kodista ei pääse ulos. Pyörätuolinkäyttäjät hyötyivät rampista todella paljon, mutta henkilöt, jotka eivät käyttäneet apuvälinettä, itseasiassa antoivat rampeista huonompaa palautetta verrattuna rappusiin. (Clarke 2014.) Suomen vertailussa Puolaan sekä Espanjaan, meidän kävelytiemme olivat hyvässä kunnossa, eikä teillä ollut esteitä yhtä paljon kuin verrokkimailla. Meillä on kuitenkin vähemmän kävelyteitä kuin Puolalla ja Espanjalla, mutta ne saattavat johtua tutkijoiden mielestä maantienteellisistä syistä. (Quintas ym. 2013.)

8 Pohdinta

Tulevaisuudessa tutkimusten tulisi ohjata mm. ottamaan yksilöiden tarpeet huomioon rakentaessa ympäristön esteettömiä ratkaisuja. (Carsson 2022; Jacobson & Pirinen 2010.) Liikuntarajoitteisia on eri kuntoisia ja ikäisiä, jolloin he pärjäävät eri tavalla päivittäisissä toiminnoissaan. Ihmisten eroavaisuuksien takia tarvitsemme laajemman kuvan esteettömyydestä ja niiden ratkaisuista. Nämä auttavat tulevaisuudessa kaikkia, myös niitä, jotka eivät välttämättä sinä hetkenä niitä tarvitse.

Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, kuinka vaikeaa oli löytää yksilöityjä tutkimuksia tietyistä aiheista tai aihepiireistä. Olisin mielelläni lukenut tutkimuksia, joissa olisi käyty arkisia ongelmia läpi. Rappusten ongelmista pyörällisten apuvälineiden kuten rollaattoreiden ja pyörätuolien käyttäjillä on helppo yhdistää ongelmaksi. Rappuset saattavatkin olla kuitenkin joillakin helpompi kulkea kuin rampit. Näköaistiin, kuten valoisuuteen löytyi kuuloaistin tapaan vähän tutkimustietoa.

Esteettömyys ja toimintaympäristö oli aiheena minulle kiinnostava ja tunsin saavani paljon uutta tietoa esteettömyydestä. Olen myös huomannut oman kiinnostukseni esteettömyyttä kohtaa omassa toimintaympäristössäni ja tulevaisuudessa tämä voisi olla aihealue missä työskennellä protetiikan ja ortotiikan lisäksi. Opinnäytetyön tekeminen kuitenkin kokonaisuudessaan oli pitkä, haastava ja erittäin turhauttava, jonka takia kiinnostus siirtyä jatko-opiskelemaan on pyöreä nolla.

Lähteet

Anttila, Heidi & Nurmi-Koikkalainen, Päivi & Konttinen, Juha-Pekka & Valjakka, Sari 2013. Neurologisesti pitkäaikaissairaiden ja vammaisten ihmisten asumisen selvitys. Aspa-selvityksiä 1/2013. Saatavana osoitteesta: <https://www.researchgate.net/publication/255991165_Neurologisesti_pitkaaikaissairaiden_ja_vammaisten_ihmisten_asumisen_selvitys> Luettu 4.12.2022.

Belza, Basia & Rosenberg, Dori E & Huang, Deborah L & Simonovich, Shannon D 2012. Outdoor built environment barriers and facilitators to activity among midlife and older adults with mobility disabilities. Saatavana osoitteesta: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23010096/> Luettu 4.12.2022.

Buchholz, Susan W & Dickins, Kirsten A 2023. Literature Review And Synthesis. A Guide for Nurses And Other Healthcare Proffesionals. Springer Publishing. New York. Luettu 23.1.2022.

Carlsson, Gunilla & Gefenaite, Giedre & Norin, Lizette & Ronchi, Enrico & Schmidt, Steven & Slaug, Björn 2022. A scoping review of public building accessibility. Disability and Health Journal. Vol 15 (2). Saatavana osoitteesta: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1936657421002004> Luettu 26.1.2022.

Clarke, Philippa J 2014. The role of the built environment and assistive devices for outdoor mobility in later life. Saatavana osoitteesta: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25342826/> Luettu 4.12.2022.

Elo, Satu 2009. Hyvinvointia tukeva ympäristö. Teoksessa Tiikkainen, Pirjo & Voutilainen, Päivi (toim.): Gerontologinen hoitotyö. Luettu 9.10.2022.

Esteettömyys. n.d. Invalidiliitto. Saatavana osoitteesta: <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>.

Euroopan komissio n.d. Yhdistyneiden kansakuntien sopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Saatava osoitteesta: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1138&langId=en> Luettu 14.3.2023.

Hasu, Eija 2010. Asumisen päätöksiä – järjellä vai tunteella? Teoksessa Juntto, Anneli (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Helsinki University Press. Luettu 4.10.2022.

Hiekkala, Sinnikka & Kivelä, Juha & Koikkalainen-Nurmi, Päivi & Ristikari, Tiina 2019. Liikuntarajoitteiset nuoret suomessa. Työpaperi 19/2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. <https://www.julkari.fi/handle/10024/138214> Luettu 22.1.2023.

Jacobson, Susanne & Pirinen, Antti 2010. Esteettömän asumisen edelläkävijät. Teoksessa Juntto, Anneli (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Helsinki University Press. Luettu 4.10.2022.

Jolanki, Outi 2019. Oikeus liikkumiseen. Gerontologia, 33 (4) 153–154. Saatavana osoitteesta: <https://journal.fi/gerontologia/article/view/87381>.

Juntto, Anneli 2010. Suhdanteet ja trendit muovaavat asumisen tulevaisuutta. Teoksessa Juntto, Anneli (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Helsinki University Press. Luettu 4.10.2022.

Juntto, Anneli 2010. Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Teoksessa Juntto, Anneli (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Helsinki University Press. Luettu 4.10.2022.

Jääskeläinen, Marke & Salminen, Anna-Liisa 2008. Quest 2.0. Apuvälinetyytyväisyyttä arvioivan mittarin käyttöönotto ja soveltuvuus suomessa. Stakes. Helsinki. Saatavana osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/75982>.

Kela 2023. Tietotarjotin. Saatavana osoitteesta: <https://tietotarjotin.kela.fi/muu-artikkeli/2707112/Tilasto%20Kelan%20vammaisetuuksista> Luettu 16.1.2023.

Koskinen, Seppo & Lundqvist, Annamari & Ristiluoma, Noora 2012. Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi suomessa 2011. Saatavana osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/90832>.

Kyttä, Marketta & Pahkasalo, Katariina & Vaattovaara, Mari 2010. Asuminen – eletty unelma. Teoksessa Juntto, Anneli (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Helsinki University Press. Luettu 4.10.2022.

Layton, Natasha A & Steel, Emily J 2015. "An Environment Built to Include Rather than Exclude Me": Creating Inclusive Environments for Human Well-Being. Saatavana osoitteesta: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26371024/> Luettu 4.12.2022.

Nordlund 2008. Katse kotiin – tietoa toimivasta asumisesta. Invalidiliiton esteettömyysprojekti. Invalidiliiton julkaisuja O.36., 2008. Invalidiliitto. Luettu 9.10.2022.

Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. 2021. Sosiaali ja terveysministeriö. Saatavana osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162687>.

Quintas, Rui & Raggi, Alberto & Bucciarelli, Paola & Grazia, Maria Franco & Andreotti ,Alessandra & Caballero, Francisco Félix & Olaya, Beatriz & Chatterji, Somnath & Galas, Aleksander & Meriläinen-Porras, Satu & Frisoni, Giovanni & Russo, Emanuela & Minicuci, Nadia & Power, Mick & Leonardi, Matilde 2013. The COURAGE Built Environment Outdoor Checklist: an objective built environment instrument to investigate the impact of the environment on health and disability. Saatavana osoitteesta: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23897864/> Luettu 30.1.2023.

Salminen, Anna-Liisa & Valtari, Maarit & Kotiranta, Pirjo-liisa 2006. Asumisen ja kommunikoinnin apuvälineosaaminen sosiaali- ja terveysaloilla. Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti. 43 (1) 34-46. Saatavana osoitteesta: <https://journal.fi/sla/issue/view/291>.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62, julkisjohtaminen 4. Vaasa. Saatavana osoitteesta: <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7961> Luettu 5.12.2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö n.d. Vammaispalveluja koskeva lainsäädäntö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Saatavana osoitteesta: <https://stm.fi/lainsaadanto/vammaiset> Luettu 14.2.2023.

Terveyskylä 2019. Ikääntynyt, iäkäs vai vanha?. Terveyskylä. Saatava osoitteesta: <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/ik%C3%A4%C3%A4ntyneelle/ik%C3%A4-ja-arki/ik%C3%A4%C3%A4ntynyt-i%C3%A4k%C3%A4s-vai-vanha> Luettu 15.2.2023

Tilastokeskus 2022. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. Helsinki. Saatava osoitteesta: <http://www.stat.fi/til/vaerak/2021/vaerak_2021_2022-03-31_tie_001_fi.html> Luettu 16.12.2022.

Tilastokeskus 2023 1a. Väestön ennakkotiedot. Helsinki. Saatavana osoitteesta: <https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lj.px/table/tableViewLayout1/> Luettu 16.1.2023.

Tilastokeskus 2023 1b. Väestön ennakkotilasto. Helsinki Saatavana osoitteesta: <https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lj.px/table/tableViewLayout1/> Luettu 16.1.2023.

Toimintakyky 2021. Lainsäädäntö edellyttää toimintakyvyn arviointia. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Päivitetty 31.3.2021. Saatavana osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/toimintakyvyn-arviointi/lainsaadanto-edellyttaa-laadukasta-arviointia>.

Tuomi, Jaakko 2017. Ikääntyvän toimiva koti. Ikäinstituutti. Blogikirjoitus. Saatavana osoitteesta: <https://www.ikainstituutti.fi/blogi/ikaantyvan-toimiva-koti/> Luettu 14.12.2022.

Vaarama, Marja & Mukkila, Susanna & Hannikainen-Ingman, Katri. 2014. 80 vuotta täyttäneiden elämänlaatu ja elinolot. Teoksessa Vaarama, Marja & Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Moisio, Pasi & Muuri, Anu (toim). 2014. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014. Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki. Yliopistopaino. Saatavana osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/125340> Luettu 25.9.2022.

Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu. 2010. 80 vuotta täyttäneiden koettu elämänlaatu. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim). 2010. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2010. Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki. Yliopistopaino. Saatavana osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/80297> Luettu 25.9.2022.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019. Julkaisuja 2019:2 Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161496> Luettu 3.4.2022.

Liite 1

Taulukko 4. Valitut tutkimusartikkelit

Artikkelin nimi	**Tekijät**	**Vuosi**	**Tietokanta**
Neurologisesti pitkäaikaissairaiden ja vammaisten ihmisten asumisen selvitys	Anttila, Heidi & Nurmi-Koikkalainen, Päivi & Konttinen, Juha-Pekka & Valjakka, Sari	2013	Google Scholar
Outdoor built environment barriers and facilitators to activity among midlife and older adults with mobility disabilities	Belza, Basia & Rosenberg, Dori E & Huang, Deborah L & Simonovich, Shannon D	2012	Pubmed
The role of the built environment and assistive devices for outdoor mobility in later life	Clarke, Philippa J	2014	Pubmed
A scoping review of public building accessibility	Carlsson, Gunilla & Gefenaite, Giedre & Norin, Lizette & Ronchi, Enrico & Schmidt, Steven & Slaug, Björn	2022	Pubmed